

07.02.2024

POL-2024-1300

Valtiovarainministeriölle
Lausuntopyyntö VN/24616/2022

Keskusrikospoliisin lausuntoarviomuistiosta poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla

Tausta

Valtiovarainministeriössä on käynnistetty rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetussa laissa (jäljempänä rahanpesulaki) säädettyyn tehostettuun tuntemisvelvollisuuteen liittyvä hanke arviomuistion laatimiseksi merkittävää julkista tehtävää hoitavista henkilöistä (politically exposed person, PEP) ylläpidettävän kansallisen rekisterin perustamisesta. Arviomuistiosta on kyse lainvalmisteluprosessin esivalmistelusta.

Keskeisimpänä poliittisen vaikutusvaltaisuuden toteamiseen liittyvänä haasteena voidaan pitää sitä, ettei lainsäädännöllä ole taattu keinoja, joilla ilmoitusvelvollisten olisi mahdollista saada luotettavaa tietoa kohtuullisella vaivannäöllä ja kohtuullisilla kustannuksilla. Kun tehostettuun tuntemisvelvollisuuteen liittyvä asiakkaan aseman toteaminen toteutetaan nykytilassa usein vain asiakkaalta kysymällä, voidaan nykytilan katsoa heikentävän tehokasta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä.

Keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän tavoitteena on parantaa poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä ja heidän perheenjäseniään ja yhtiökumppaneita koskevien tietojen hankkimisen nykytilaa. PEP-tietojen hankkimisen keskeisimpinä haasteina ovat virallisten, luotettavien, ajantasaisten ja kattavien julkisten lähteiden puuttuminen. Lisäksi kaupallisten tietokantojen hinnoittelu saattaa muodostua esteeksi niiden käyttämiselle erityisesti pienempien ilmoitusvelvollisten toiminnassa. Keskitetyn käsittelyn tavoitteena on PEP-tietojen luotettavuuden, ajantasaisuuden ja kattavuuden parantaminen.

Keskusrikospoliisin lausunto

Yleisiä huomioita

Keskusrikospoliisi lausuu arviomuistiosta siltä osin kuin se liittyy Keskusrikospoliisin tehtäviin, eli huomiota kiinnitetään lähinnä arviomuistion rikostorjunnallisiin näkökohtiin.

Keskusrikospoliisi katsoo, että arviomuistio on perusteellisesti laadittu ja siinä on huomioitu sekä tietosuojaan liittyvät näkökulmat että rekisterin erilaiset tekniset toteuttamisvaihtoehdot. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että rahanpesulain mukaisten ilmoitusvelvollisten yhteisöjen valmiuksia tunnistaa PEP-henkilöitä pyritään tehostamaan. Mikäli kansallinen PEP-tietojärjestelmä olisi kaikkien ilmoitusvelvollisten saavutettavissa ja sisältäisi kattavat tiedot PEP-henkilöistä, voidaan otaksua, että ilmoitusvelvollisten

Rahanpesun selvittelykeskukselle tekemien epäilyttävän liiketoimen ilmoitusten määrä ja laatu kohenisivat liittyen etenkin korruptiorikoksiin, joita on nykyisellään haastava tunnistaa ja tutkia. Kaikki toimenpiteet, jotka tehostavat lahjonta- ja muiden korruptiorikosten torjuntaa, ovat Keskusrikospoliisin näkökulmasta kannatettavia.

Poliisin oikeus saada tietoja rekisteristä

Arviomuistion osiossa, jossa käsitellään hankkeen tarkoitusta (s. 9-11), on kuvattu lähinnä ilmoitusvelvollisten yhtiöiden tehtävien helpottamiseen ja tehostamiseen keskittyviä toimenpiteitä. Keskusrikospoliisi esittää, että asian jatkovalmistelussa kiinnitettäisiin huomiota myös rikostorjunnallisiin näkökohtiin siten, että korruptiorikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen olisi sisällytetty tietojärjestelmän tietosisällön käyttötarkoituksiin.

Rahanpesun selvittelykeskuksen tiedonsaantioikeuksien¹ lisäksi myös muilla poliisiyksiköillä tulisi olla suora ja maksuton pääsy PEP-tietojärjestelmän sisältöön.² Kyseiset tiedot ovat välttämättömiä Rahanpesun selvittelykeskuksen lakisääteisten tehtävien hoitamisen lisäksi poliisiyksiköille, joiden tehtäviin kuuluu korruptiorikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Tietoturva

Arviomuistiossa (s. 63) on asianmukaisesti huomioitu se, että PEP-tietojärjestelmään kohdistetun tietomurron avulla olisi mahdollista hankkia tietoja poliittisesti vaikutusvaltaisista henkilöistä ja heidän lähipiiristään tarkasti, järjestelmällisesti ja kustannustehokkaasti. Näin ollen PEP-tietojärjestelmän tieto- ja kyberturvallisuuteen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Keskusrikospoliisi yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että PEP-tietojärjestelmän rekisterinpitäjänä tulisi olla viranomaistaho, jolla on kyky suojata tietojärjestelmää valtiollisten ja muiden tahojen kehittyneitä kybertunkeutumisyrittäjiä vastaan.

Sanktioinnista

Arviomuistiossa on pohdittu keinoja sanktioida paikkansapitämättömien tietojen antaminen PEP-tietojärjestelmään (s. 37-38). Muistiossa on todettu, että kyseeseen voisivat tulla hallinnolliset tai rikosoikeudelliset seuraamukset paikkansapitämättömien tietojen antamisesta, mutta haasteena on nähty se, että petosrikoksen tunnusmerkistö ei kuitenkaan asiassa täytyisi. Keskusrikospoliisi katsoo, että tilanteessa, jossa henkilö antaisi rekisteriä ylläpitävälle viranomaiselle väärän tiedon, voisi kyseeseen tulla ainakin rikoslain (39/1889) 16 luvun 7 §:ssä säädetty rekisterimerkintärikos.

Rekisteröidyn oikeudesta tietojen tarkastamiseen

Keskusrikospoliisi pitää välttämättömänä varmistaa asian jatkovalmistelussa, että rekisteröidyn oikeutta saada tieto hänestä kerättyihin ja luovutettuihin tietoihin rajoitetaan siltä osin, kun kyseessä on PEP-tietojärjestelmästä esitutkintaviranomaiselle luovutettu tieto. Keskusrikospoliisi yhtyy tältä osin arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen (s. 56-57), jonka mukaan tietosuoja-asetuksen 15 artiklan mukaista rekisteröidyn oikeutta saada tieto itse-

¹ Rahanpesun selvittelykeskuksen tiedonsaantioikeuksista on säädetty laissa rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017), 4 § 1 mom.

² Poliisin tiedonsaantioikeuksista viranomaisilta on säädetty poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 §:ssä.

ään koskevien henkilötietojen käsittelystä voidaan rajoittaa tietosuojalain 34 §:n nojalla.

Teknisestä toteutuksesta Arviomuistiossa on kauttaaltaan pohdittu sopivaa teknistä toteutusta PEP-tietojärjestelmälle. Tarkasteltavana olevat toteutusvaihtoehdot eivät rajoitu yksinomaan uuden itsenäisen rekisterin perustamiseen, vaan arviomuistio käsittää myös muita vaihtoehtoja, kuten olemassa olevien rekistereiden hyödyntämisen, jolloin tietojen haku tapahtuisi keskitetyn tietojärjestelmän avulla useammasta eri rekisteristä.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaisin tekninen toteutusvaihtoehto PEP-tietojärjestelmälle olisi luoda erillinen PEP-rekisteri, johon PEP-henkilöiden itsensä lisäksi tahoilla, joiden palveluksessa toimimiseen PEP-asema perustuu, olisi velvollisuus tehdä ajantasaiset ja sisällöllisesti oikeat ilmoitukset PEP-henkilöistä ja heidän lähipiiristään. Mikäli PEP-tietojärjestelmä toteutettaisiin koostavan sovelluksen avulla, joka hakisi tarvittavia tietoja eri rajapinnoista, jouduttaisiin PEP-tietojärjestelmän sisällä suorittamaan jokaisen haun myötä useita kymmeniä kyselyitä eri tietokantoihin. Vaihtoehtoisesti ilmoitusvelvolliset yhtiöt ja muut PEP-tietojärjestelmän käyttäjät joutuisivat rakentamaan rajapintoja tehdäkseen kyselyitä eri rekistereihin, mikä veisi runsaasti resursseja, jotka lopulta päätyisivät asiakkaiden tai veronmaksajien kontolle.

Näin ollen teknisesti yksinkertaisin, skaalautuva ja kustannustehokas tapa tietojen keräämiseen ja säilyttämiseen olisi keskitetty PEP-rekisteri. Keskusrikospoliisi esittää huomioitavaksi myös, että keskipitkällä aikavälillä tullaan selvittämään mahdollisuutta perustaa eurooppalainen PEP-rekisteri. Kansallisen PEP-tietojärjestelmän teknisessä arkkitehtuurissa on syytä huomioida mahdollisuus lisätä kyvykkyys tehdä jatkossa kyselyitä eurooppalaisilta sidosryhmiltä ja tehdä tiedonluovutuksia.

Tietojen säilytysaika Keskusrikospoliisi yhtyy arviomuistiossa esitettyyn kantaan, jonka mukaan mahdollisessa jatkovalmistelussa huomiota tulisi kiinnittää tietojen säilytysajan määrittämiseen tietosuoja-asetuksen sääntelyliikkumavara huomioon ottaen. Rahanpesulain 2 luvun 13 §:n mukaan ilmoitusvelvollisen yhtiön on vähintään 12 kuukauden ajan otettava huomioon entiseen PEP-henkilöön liittyvä jatkuva riski ja sovellettava asianmukaisia riskiperusteiseen arviointiin perustuvia toimenpiteitä siihen asti, kun kyseiseen henkilöön ei enää katsota liittyvän poliittisesti vaikutusvaltaiselle henkilölle ominaista riskiä. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan PEP-tietojärjestelmässä tulisi näkyä henkilön PEP-asema joka tapauksessa pidempään kuin 12 kuukautta PEP-aseman päättymisestä. Esimerkiksi rahanpesulain 3 luvun 3 §:ssä säädetty viiden vuoden säilytysaika asiakkaan tuntemistiedoille voisi olla lähtökohta myös PEP-tietojärjestelmän tietojen säilyttämiseksi. Asiassa tulee kuitenkin huomioida tietosuojasääntelyn sille asettamat reunaehdot.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Ylitarkastaja

Lotta Järvinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 07.02.2024 klo 16:08. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Jakelu

VM

Tiedoksi

Poliisihallitus